

Ritstjórn er sífellt á höttunum eftir því að halda *Læknablaðinu* lifandi og láta það ekki festast í farinu. Liður í því er að fá fleiri raddir kolleganna til að hljóma. Í þessu skyni hefur blaðið kallað eftir pistlum frá formönnum sérgreinafélaga og undirdeilda Læknafélags Íslands og Reykjavíkur þar sem þeir reifi það sem efst er á baugi í þeirra félagi.

Björn Hjálmarsson

Formaður Félags íslenskra barnalækna

bjorn.hjalmarsson@heilsugaeslan.is

www.barnalækna.is

Hlutverk barnalækna í heilsugæslu

Barnalæknar starfa í heilsugæslu, á einkastofum, á barnadeildum sjúkrahúsa og á greiningarstofnunum. Þessum hlutverkum er gjarnan skipt í 1., 2. og 3. stigs þjónustu. Sú spurning sem hér er velt upp er hvort barnalæknar eigi erindi í 1. stigs þjónustunni, það er að segja á heilsugæslustöðvum.

Til þess að svara því þarf að velja fyrir sér hvert viðbótarvægi þeirra eigi að vera og hvaða viðfangsefni og vandamál tengd börnum heimilislæknar og hjúkrunarfræðingar þurfi aðstoðar með. Fræðilega mætti spyrja hvaða viðfangsefni og vandamál barnalæknar væru betur fallnir til að sinna en heimilislæknar. Einnig þarf að spyrja hvort skynsemi sé í teymisvinnu heimilislækna, hjúkrunarfræðinga og barnalækna eða hvort verið sé að dreifa ábyrgð óþarflega. Til þess að svara slíkum spurningum þarf að gera skipulega könnun á því hverjar óskir og þarfir foreldra eru, barnanna sjálfra, heilbrigðisstarfsmanna og stjórnvalda. Ég tel að allir þessir aðilar óski eftir aðkomu barnalækna að frumheilsugæslu barna. Það er líka stefna þeirra heilsugæslustöðva sem framsæknastar eru að hafa barnalækni.

Færa má félagsleg rök fyrir því að börn séu sérstakur hópur skjólstaðinga heilsugæslunnar. Þau eru háð innsæi og þekkingu foreldra sinna. Þau geta ekki valið sér lækni sjálf. Þau mynda ekki þrýstihópa. Þau geta ekki varið sig ef þjónustan er ófullnægjandi. Þau eru viðkvæm vegna þroskastöðu sinnar og skilningsleysi á því sem fram fer. Þau hafa mikla þörf fyrir nærgætni, hlýju og skilning.

Fagleg rök fyrir því að barnalæknar komi að frumheilsugæslu er að sérþekkingar er þörf á helstu heilsuvám barna eins og einhverfurófsröskunum, astma, athyglisbresti og ofvirkni, vandamálum tengdum létt- og fyrirburum, kvíða og þunglyndi í börnum og unglingum, með-

fæddum hjartagöllum og sjaldgæfum sjúkdómum sem bundnir eru bernskunni. Hér skiptir máli að greina frávik á frumstigum, bregðast markvisst við þeim eða vísa í sérhæfðari þjónustu.

Lagaleg rök fyrir aðkomu barnalækna að frumheilsugæslu má finna í lögum um réttindi sjúklinga nr. 74 / 1997: „... sjúklingur á rétt á fullkomnustu heilbrigðisþjónustu sem á hverjum tíma er völ á að veita.“ (3. grein). Síðar í lögnum kemur fram að „Umhverfi og aðbúnaður sjúkra barna á heilbrigðisstofnunum skal hæfa aldri þeirra, þroska og ástandi.“ (27. grein) Í báðum þessum greinum felst sterk krafa um sérhæfingu starfsfólks sem kemur að þjónustu við börn á heilbrigðisstofnunum.

Síðferðileg rök fyrir aðkomu barnalækna að heilsugæslu barna má finna í Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna sem samþykktur var á allsherjarþingi 1989 og undirritaður fyrir Íslands hönd ári síðar. Hann öðlaðist gildi á Íslandi 1992 og unnið er að löggildingu hans. Hann felur í sér réttindi mjög víðtæks eðlis. Í Barnasáttmálanum er lögð áhersla á að börn sem hópur þarfnast sérstakrar verndar umfram hina fullorðnu. Í honum felst viðurkenning á því að börn eru sjálfstæðir einstaklingar með eigin réttindi (sjálfstæð réttindi) sem eru óháð réttindum hinna fullorðnu. Sáttmálinn á að tryggja velferð barna á sviði heilbrigðis-, mennta- og félagsmála.

Það er mín skoðun að öll börn hafi meðfædda tign, það er að segja hæfileika til að elska. Þau hafa í öðru lagi meðfædda reisn, það er hæfileika til að sigrast á daglegum viðfangsefnum án þess að sú lausn komi niður á öðrum (fremja dáðir) og finna merkingu. Í þriðja lagi hafa þau meðfædda göfgi eða hæfileika til að fyrirgefa og skynja fegurð. Það er hlutverk foreldra, kennara, heilbrigðisstarfsmanna og yfirvalda að skapa börnum það samfélag

sem stendur vörð um þessi þrjú grunn-gildi mennskunnar. Vanræksla gagnvart þörfum barna og ofbeldi gegn þeim (andlegt, líkamlegt og kynferðislegt) skerðir getu þeirra til að elska, fremja dáðir, finna merkingu og til að fyrirgefa.

Hlutverk barnalækna í heilsugæslu er að sinna markvissu forvarnarstarfi. Huga þarf að geðvernd foreldra og stuðningi við þá í krefjandi uppeldishlutverki. Þá þarf að greina þroskafrávik, veikindi og áhættuhópa til þess að unnt sé að beita snemmtækri íhlutun. Góður barnalæknir setur heimilislæknum og hjúkrunarfræðingum gott fordæmi í vinnu með börn og eflir þá í allri vinnu með þau. Undanfarið 10 ár hef ég starfað í samvinnu við heimilislækna, hjúkrunarfræðinga og sálfræðinga á heilsugæslustöðvum og get því fullyrt að slík teymisvinna er gagnleg, gefandi og skemmtileg. Þess vegna er bagalegt til þess að vita hversu erfiðlega gengur að manna stöður barnalækna á heilsugæslustöðvum.

Það var ógæfuspor að leggja niður Miðstöð heilsuverndar barna. Hún hafði forystuhlutverk í heilsuvernd barna á landsvísu. Því er mikilvægt að hún verði endurreist sem allra fyrst. Í öðru lagi þarf að skipa yfirlækni barnalækninga innan Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins til þess að sinna innra skipulagi og stuðla að því að starfsumhverfi, réttindi og launakjör barnalækna í heilsugæslu verði sambærileg þeim sem heimilislæknar njóta. Efla þarf faglegt samráð barnalækna í heilsugæslu við heimilislækna, barnalækna á stofum, greiningarstofnunum og barnadeildum. Gera þarf samstarfssamninga við þriðja stigs stofnanir um símenntun barnalækna í heilsugæslu. Það eru verðug verkefni á 20. afmælisári Barnasáttmálans á Íslandi.